

CARLOS GAGINI INEDITO

Jorge Antonio Leoni*
Shirley Barquero

En esta presentación de un texto inédito del gran intelectual costarricense Carlos Gagini (1865-1925), damos algunos datos de interés que nos brindan una idea del contexto en el cual se enmarcaba; el texto al cual hacemos referencia es la *CARTILLA ESPERANTISTA* que fue escrita en 1920 pero que, lamentablemente, nunca se llegó a publicar.

De la *Cartilla Esperantista* se ha dicho poco de manera formal a través de los años, generalmente sólo se la ha incluido en las bibliografías completas de Carlos Gagini, que diversos estudiosos han realizado¹; la única alusión directa que encontramos fue escrita por el Dr. Miguel Angel Quesada, quien afirmó "El mismo [Gagini] llegó a escribir un resumen de gramática del esperanto, cuyo manuscrito se conserva, inédito, en el archivo de su sobrina Marianita de Silva, en espera de ser rescatado del olvido".² En cuanto al momento en el que él comenzó a interesarse por el esperanto, coincidimos con el Dr. Miguel Angel Quesada en cuanto a que debe haber sido entre los años 1920-1925³. Es un dato interesante que en el libro *al través de mi vida* (1961), de Carlos Gagini, aparece una reproducción fotográfica de una página de la *Cartilla*.

Ahora bien, el primer libro de esperanto aparece publicado en ruso el 14 de julio de 1887, es un pequeño método para el aprendizaje de la lengua, tiene 40 páginas y el autor, el Dr. Luis Lázaro Zamenhof, usa el pseudónimo "Dr. Esperanto", nombre por el que después sería conocido el idioma que en ese momento sólo se denominaba como *La Lingvo Internacia*. Posteriormente aparecen traducciones del libro al polaco, al alemán, al francés, al inglés. Ya para 1912 había métodos de esperanto en al menos cincuenta idiomas

(inclusive en chino, japonés, coreano, persa y hebreo), al mismo tiempo comenzó a aparecer una creciente literatura, tanto traducida como original, que hasta el momento no ha detenido su desarrollo. El primer Congreso Mundial de esperanto se celebra en 1905 en Boulogne-sur-mer, Francia, y a partir de ese momento el Congreso Mundial de esperanto se comienza a celebrar anualmente, lo que sólo se ha visto interrumpido por las dos guerras mundiales.

No se sabe con certeza cuando llega el esperanto a Costa Rica pero lo que sí es seguro es que en 1905 ya aparecía en el país la primera revista en esperanto, cuyo título era *Esperanta skarabaro*. Otro dato de interés es que en 1910 participó por primera vez un costarricense en el Congreso Mundial de esperanto que se celebró en Washington D.C., E.E.U.U., como representante oficial del Gobierno de Costa Rica, lamentablemente no hemos podido averiguar aún su nombre.

Sin embargo el esperanto, como intento de unir al mundo por medio de una lengua que no eliminaría las demás, sino que más bien serviría para conservar sus derechos, no era nuevo en Costa Rica, en el siglo pasado se dieron clases de Volapük en el Instituto Universitario de Costa Rica³.

Carlos Gagini dio clases de esperanto en el Colegio Superior de Señoritas. En 1926 había registrados, en el nivel internacional, 14 esperantistas costarricenses y en 1933, incluso en San José, aparece un representante de la Asociación Mundial de Esperanto; sin embargo, de ahí hasta 1975, no tenemos más datos, de algún intento por introducir el esperanto en el país, que la colección de libros en esperanto de la Biblioteca Nacional, testigos mudos de un movimiento que en Costa Rica se desvanece en las brumas mientras en el mundo adquiere, lentamente, mejores posiciones cada día.

* Estudiantes de la Escuela de Filología, Lingüística y Literatura.

Ahora bien, en cuanto a la Cartilla de Esperanto, ésta comienza por el abecedario del esperanto. Desafortunadamente se perdieron las páginas tres y cuatro; pero su contenido no se ha perdido del todo ya que logramos reconstruirlas de la forma más aproximada posible.

Este texto está dividido en ocho lecciones; la primera es el abecedario y es la que está incompleta en la parte explicativa de la pronunciación, la segunda corresponde a los sustantivos, la tercera a los adjetivos -aquí hay un error en la numeración, el texto salta de la lección tercera a la quinta, en donde se tratan los pronombres y verbos-, la sexta toca el tema de los participios y la voz pasiva, la séptima el del acusativo y la octava trata de la interrogación. Al terminar las lecciones, sigue un apartado de ejercicios que, según indica una nota, fueron tomados del Premier Manuel de la Langue Auxiliare Esperanto.⁴ Dichos ejercicios consisten en diez fragmentos escritos totalmente en esperanto y tratan, a partir del latín, de la evolución de los principales proyectos de lengua internacional hasta el esperanto. Al final la Cartilla Esperantista. contiene un vocabulario, en orden alfabético, con las principales terminaciones y los prefijos más utilizados.

Cabe resaltar que el texto está escrito de forma tal que es sumamente fácil aprender por medio de él.

A continuación viene la reconstrucción aproximada de las primeras dos páginas:

1a Lección

El alfabeto del esperanto consta de 28 letras que son:

Aa, Bb, Cc, Ĉĉ, Dd, Ee, Ff, Gg, Ĝĝ, Hh, Ĥĥ, Ii, Jj, Ĵĵ, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Rr, Ss, Ŝŝ, Tt, Uu, Ŭŭ, Vv, Zz.

Todas las vocales son fuertes y todas las consonantes se pronuncian como en castellano a excepción de las siguientes:

C suena ts como en las palabras tse-tsé, Lao tsé.

Ĉ suena como la ch española.

G siempre suena suave, como en gato, guiño.

Ĝ equivale a dy en adyacente.

J suena como una y al final de palabra y como una i débil en las demás posiciones.

Agradecimientos

Queremos dar nuestras más sinceras gracias a Doña Ana Silva Vargas por la confianza que depositó en nosotros al prestarnos la CARTILLA ESPERANTISTA.

También queremos agradecerle a la prof. Ivonne Robles, directora de KAÑINA por el aliento y la ayuda que nos brindó.

Finalmente, queremos agradecerle al Sr. Ricardo Herrera Trigueros por la colaboración que nos dio en la búsqueda del manuscrito.

Notas Bibliográficas

1. Tal es el caso de:

María Eugenia Acuña Montoya. *Carlos Gagini: Su vida y su obra en el contexto nacional e hispanoamericano*. Tesis de grado. 1984. Universidad de Costa Rica.

Ramos, Lilia. Mariana de Silva. *Carlos Gagini*. San José, 1972.

2. Miguel Angel Quesada. "La trayectoria lingüística de Carlos Gagini". En: *Revista de Filología, Lingüística y Literatura de la Universidad de Costa Rica*. XV, No 1 (1989); 127-144.
3. Juan F. Ferraz. "El Volapük". En: *La Enseñanza*. Tomo III, No. 1, septiembre 1886. Instituto Universitario de Segunda Enseñanza. Imprenta Nacional.
4. A.S. Premier Manuel de la Langue Auxiliare Esperanto. Paris: Librairie Hachett, 1913.

Bibliografía

Inglada Ors, Vicente. *Manual y Ejercicios para la Lengua Internacional Esperanto*. 3a ed. Barcelona, Ed. Espasa e hijos. s.f.e.

Kökeny, L y otros. *Enciklopedio de Esperanto*. 2 Tomos. Hungara Esperanto-Asocio. 1986.

Lapenna, Ivo et al. *Esperanto en Perspektivo*. Londres, Rotterdam. Universala Esperanto-Asocio: Centro de Esploro kaj Dokumentado pri la Monda Lingvo-Problemo. 1974.

Privat, Edmond. *Historio de la Lingvo esperanto*. 2 partes. Leipzig 1923-1927.

Cartilla Esperantista

por

Carlos Gagini.

1920.

San José de Costa Rica

5
 cia Ka'-poy-

La ĵ es la ʃ francesa de je,
jamaiz.

La ĥ es la ch francesa o sh in-
 glesa.

La z suena como la francesa
 en zero, Zola.

Las demás consonantes se pro-
 nuncian como en castellano.

Los nombres de las consonantes
 son bo, do, co (tso), co (cho), fo,
go, etc; es decir, se forman agregan-
 do o al sonido de la letra.

Reglas - Cada letra tiene un
 solo sonido invariable.

Cada sonido se representa por
 una sola letra.

No hay letras dobles en las pala-
 bras simples; si hay dos iguales
 juntas, la palabra es compuesta
 y las consonantes deben pronun-
 ciarse separadamente: lituk's

6

(ropa de cama) se pronuncia lit-tu
Ko; mallumi, mal-lumi.

Los vocales juntas se pronuncian como dos sílabas, exceptuando los diptongos ai, ei y los formados con h: aj (ay) y ij, iy.

Todas las palabras llevan el acento tónico en la penúltima sílaba. No hay esdrújulas ni agudas.

Ejercicio de pronunciación

Caro (traro) - ^(malgado) Colo (tolo) - Kolo

Franeo (frantso) - Kapio

Čar (char) - Čikano (chikano)

Čemizo - Čielo (chi-é-lo)

Čie (tíe) - Fovio (fo-i-ro)

Gento - Scio - gento - ġusta

ġardeno - longa - reġi - signi

hirundo - Balai (ba-lá-i)

haki - ħoro - Plef - lingvo

jaluzo - cipreso - ^(peso) prezo - ^(peso) prezo

menio - sigelo - ^(cancelo) ŝanceli - ^(bona) bona

dehmi (deh-mi) - ħeino - ^(serci) serci - ^(branco) serci

7

Sección 2^a - Sustantivos.

Todos los sustantivos, concretos o abstractos, masculinos o femeninos, terminan en el singular en o:

patro - padre.	vero - verdad
filo - hijo.	paço - paz
pano - pan	pasio - pasión
salo - sal.	naturu - naturaleza
ŝipo - buque.	familio - familia
tablo - mesa	cento - centena

El plural de sustantivos y adjetivos se forma con la terminación f: patroj, filoj, tabloj, etc.

El sufijo ino sirve para formar el femenino, pero sólo de nombres de personas y animales domésticos cuyo sexo conviene distinguir.

Los demás nombres carecen de género.

patro - padre.	patrino - madre.
filo - hijo.	filino - hija.

8

Koko - gallo.	Kokino - gallina
čevalo - caballo.	čevalino - yegua
bovo - buey.	bovino - vaca
onklo - tío	onkino - tía
šapo, carnera	šapino, oveja

No hay más que un artículo determinado, la, invariable como el the inglés; la patro (el padre), la patrina (la madre), la patroj (los padres), la patrinaj (las madres).

No existe el artículo indeterminado; así "una madre" se dice patrina simplemente; "unos caballos", čevaloj.

Derivados. Para indicar la cría o descendientes se emplea el sufijo ido: čevalido, potro; bovido, ternero; šapido, cordero (de šapo, carnera); režido, príncipe (de režo, rey).
Los diminutivos toman el sufijo eto: Knabeto (muchacho), Knabeto (muchachito); čambro (cuarto), čambreto (cuartito).

9
El sufijo ego es aumentativo:

pluvo (lluvia), pluvego (diluvio);
stono (piedra), stonego (roca)
pordego, domego, urbege

- Ajo expresa cosas u objetos que tienen una cualidad: ^{o el propósito de algo} así de mola, blando, se forma molaajo, parte blanda, p. ej. de una fruta; de alta, alto, altaajo, lugar alto, una altura; de sukero, azúcar, sukeraajo, confitura

- Eco indica la cualidad abstracta: de mola, blando, moleco, blandura; de amiko, amigo, amikego, amistad; de granda, grande, grandeco, grandeza.

- Ejo, lugar donde se acostumbra hacer algo; de preĝi, rezar, preĝejo, iglesia; de lerni, aprender, lernejo (escuela); de cigaro (cigarro) cigarejo, cigarrenia.

- Ar es colectivo: vorto, palabra, avtaro, diccionario; arbo, árbol, arbaro, bosque.

10 āco, desprecio; česalačo, cocin

- Ado, acción continuada; parado,
 palabra, parolado, discurso; pluvo,
 lluvia, pluvado, temporal; pašo, disparo; pašado,

- Ero, porción, partícula; sablo, descarga
 arena, sablero, grano de arena; pano,
 pan, panero, miga; greno, trigo,
grenero, grano de trigo; fajero, chipe

- Estro, jefe: polico, policía, policestro,
 jefe de la policía; sipso, buque,
sipestro, capitán de buque

- Isto, profesión: artista, artista;
botisto, zapatero (de botó, calzado)

- Ilo, instrumento: hakilo, hacha (de
haki, cortar con hacha); Kudrilo, aguja
 (de Kudri, coser); trančilo, cuchillo (de
tranči, cortar).

- Ingo, contenido parcial, objeto en el
 cual se pone o introduce algo; Kandelingo,
 candelero (de Kandelo, candelero); plumingo,

11

postaplumas (de pluma, plume);
cigaringo, ~~betajero~~ ~~betajero~~ (de cigaro)

- Ulo expresa el contenido total:

supuyo, sopera (de supro, sopa);
sukeruyo, azucarero; cigaruyo, pre-
taca, cigarera; pornuyo, man-
zano (de pomo, manzana);
turkuyo, turquia; germanuyo,
Alemánico (Por los nombres de naciones se prefieren
 el sufijo io: turkio, germano)

- Ulo, carácter determinados: vagulo,
vago (de vagi, vagar); riculo, hombre
rico (de rica, rico, adf.)

Varios de estos sufijos se juntan a
 adjectivos, y a verbos, como se verá
 después.

Prefijos. Bo- indica el parentesco
 por matrimonio: bopatio, suegro;
bofilo, yerno; bofilino, nuera
ger expresa la reunión de los dos
sexos: gepatros, el padre y la
 madre; gefijos, el hijo y la hija.

12

El antónimo o nombre de significación opuesta se forma con el prefijo mal; amo, amor; malamo, odio; amiko, malamiko (enemigo).

Compuestos - Cuando se juntan dos nombres, el principal se pone después del secundario o calificativo; p. ej:

vaporo - vapor - + sipo - buque =
vaporsipo, buque de vapor

fero (hierro) + vojo (camino) =
fervojo (ferrocarril, línea férrea)

La vocal final del primer nombre se suprime, excepto cuando le reclama la eufonía: butono + truo (agujero) =
butontruo, ojal.

mezo (medio) + tago (día) = tagmezo
(mediodía).

Pero de nokto (noche) y mezo, se dice mejor noktomezo que noktmezo.

Ejercicio Traducir los nombres siguientes, con el auxilio

13

del vocabulario que va al fin:

heroo, heroino, heroído.

frato, fratino, gefratoj.

ŝipo, ŝipeto, ŝipestro, ŝiparo, ŝipa

fajro, fajrero, fajrujo ^{ŝipetaro, resto}

vagono, vagonaro, bela, beleco.

Kristano, Kristano ^{vaporo} ^{muzikema}

muziko, muzikisto, muzikisto.

fizikisto - lavisto. Komercisto.

barilo - muzikilo. Kuirilo.

fianĉino - servisto - servistino.

avo, aveto - Kapo, Kapego.

orelo, oreleto, orelego - novaĵo.

ĵurneo - verda, verdaĵo.

blanka, blankaĵo. Kuirajo.

dormejo. manero. manĝejo.

parencio, parencaro. ludi, ludilo.

Compuestos (Para mayor claridad
separamos con guión
los elementos, pero en signo no se escribe)

vel-ŝipo - sup-Kulero - stacio - do-

ino - Kapo-doloro - flor-poto.

sup-telero - fingro-riĝo.

okul-vitroj, vang-haraj, tablo-tuko

viŝ-tuko. tag-libro, naz-tuko. ^{biŝtuko}
Telertuko

14

Lección 3ª Adjetivos

8 Todos los adjetivos terminan en a en el singular y en aj en plural,

son invariables para el género:

bona filo (buen hijo), bona filiis (buenos hijos), bonaj filoj, bonaj filinoj.

Un sustantivo se convierte en adjetivo cambiando el sufijo o por a;

viando de bovo (carne de buey).

puede decirse bova viando (como si dijeramos carne bovina); Kotle-

to de porko (chuleta de cerdo), porka Kotletó.

El comparativo se forma con las partículas pli --- ol (más --- que)

malpli --- ol (menos --- que)

tiel --- tiel (tan, tanto --- como)

Ejemplos: pli forta ol la morto (más fuerte que la muerte)

pli blanka ol neĝo (más blanco que la nieve)

15

tiel forta Kiel leono (tan fuerte
como un león)

tiel bona Kiel Bela (tan bueno
como hermoso)

malpli granda ol mi (menos gran-
de que yo)

El superlativo absoluto se forma
con la partícula tre (muy) o el
sufijo ega: tre granda (muy gran-
de), grandega (grandote)

El superlativo relativo se forma
con las partículas la plej --- el
(el más --- de). Ej: la plej granda
el la reĝoj (el más grande de los
reyes).

La plej alta el la montoj (el más
elevado de los montes)

El menos: malpli: la malpli alta el la montoj.

Numerales. Los cardinales son:

nul - 0	ses - 6	dek-unu - 11
unu - 1	sep - 7	dek-du 12
du - 2	ok - 8	dek-tri 13
tri - 3	naŭ - 9	dek-kvar 14
kvar - 4	dek - 10	etc.
kvin - 5		

16.ª Son invariables, pero am he ne plu
 nel en el frase unaj kaj aliaj (unos y otros)

Las decenas se forman anteponiendo
 a dek los números dígitos:

dudek - 20   tridek - 30. etc.

Las centenas lo mismo: ducent - 200

tricent - 300, naŭcent - 900, etc.

mil - 1.000   du mil - 2.000, etc.

milion - millón

Ej: mil naŭcent dek naŭ - 1919.

Para formar los ordinales se agregan
 a los cardinales el sufijo a:

unua - 1.º   dua 2.º   tria - 3.º

dudeka, trideka, centa, ducenta, tricenta

deka, ducenta, tricenta. Para nombrar los años se emplea el ordinal

Con el sufijo o se forman numerales
 sustantivos: unuo, la unidad; deko,

la decena; deko, ducento, docena; ducento,

cento, cento, centena; milo, milo.

Los múltiples adjetivos toman el
 sufijo obla: duobla (doble), triobla (triple)

kvarobla (cuádruple); los sustan-

tivos, oblo: duoblo, el doble; trio-

blo, el triple; Kvaroblo, el cuadruple.

Los partitivos se indican con el sufijo ona: duona, medio (duona jaro, medio año); cuando se sustantivan, ono: duono, la mitad; triono, un tercio; Kvarono, un cuarto o cuarta parte, etc.

Sufijos - Ebla expresa posibilidad: farebla, factible, que puede hacerse; Kredebla, creible; legebla, legible.

- Ena, inclinación: Kredema, crédulo; manĝema, goloso, comilón; mensoĝema, mentiroso.

- Inda, digno de: honorinda, honorable; Kredinda, digno de fe.

Nota - Cuando el adjetivo no se refiere a un nombre, toma forma de adverbio, p. ej.: estas malvarme (hace frío); estas necese, ke li venu (es necesario que él venga).

V- Pronombres y verbos.

Los pronombres personales son:

mi --- yo

ti --- tú (poco usado, como en inglés)

ti --- él

ti --- ella

ti --- él o ella (hablando de cosas o de animales cuyo sexo no se distingue).

ni --- nosotros, nosotrosas.

ni --- vosotros, usted, ustedes.

ili --- ellos, ellas.

si --- se, si (reflexivo) ~~se~~

Omní índice impersonalidad, como el on del francés o el se del castellano cuando decimos "se habla bien aquí".

Los posesivos son:

mia --- mío, mía

cia --- tuyo (poco usado)

lia --- suyo, de él.

18

<u>ſia</u>	cuysa de ella
<u>ſgia</u>	cuysa hablando de cosas o ami. males de cosa indeterminada
<u>nia</u>	nuestro
<u>nia</u>	nuestro de usted o ustedes.
<u>ilia</u>	cuysa de ellos o ellas.
<u>ſia</u>	cuysa en refiriéndose al sujeto de la oración

En castellano no existe esta distinción

por ej: "el niño vino con su padre y
trajo su libro". Si es el libro del
padre, se traduce ſia; si es el del
niño, nia.

Verbos.

No tienen terminaciones
para las personas ni números, y
estos accidentes se expresan por me-
dio de los pronombres, que por lo más
no nunca se omiten, salvo en la 2.^a
persona del Imperativo.

Cada tiempo tiene una termina-
ción fija: i para el Imperativo.

19

as per el present, is per el
 pasat, os per el futur, us
 per el condicional, u per el
 Imperatiu.

Ami = amar.

Presente.

Mi amas - yo amo | ni amas - vos amades
 (Si amas - tu amas) | vi amas - vos amades
 li amas - el ama | ili amas - ells amans

Pactèrit.

mi amís - yo amé (amés) | ni amís - vos amades
 (si amís - tu amés) | vi amís - vos amades
 li amís - el amó | ili amís - ells amara

Futuro.

Mi amos - yo amara | ni amos - vos amareu
 (Si amos - tu amara) | vi amos - vos amareu
 li amos - el amara | ili amos - ells amara

Condicional.

ni amés - yo amaria o amara.
 (si amés - tu amaria) etc
 li amés - el amaria.

20

Imperativo.

amu - ama tu mi amie - amemus
 li amu - ame el (ei) amu - amad.

ili amu - amen ellos

El punto de partida es el imperativo por el futuro de un di-
 cido o por el imperativo, según se indica, como se verá en las siguientes

Para la formación de verbos afijos

la lista de prefijos y sufijos, Sec. II

Agregando igi a un sustantivo o adje-

tivo se forma un verbo que significa

hacer, p. ej: itonu, piedra, itonigi, per-

durificar; forta, fuerte, fortigi, fortalecer;

sankta, santo, sanktigi, santificar.

El sufijo igi significa hacer, volver-

se, devenir: stonigi, volverse piedra;

fortigi, fortalecer; sanktigi, llegar

a ser santo.

iz = cubrir, cubrir, aplen itonigi, impedir.

Ejercicio. Mi pensos, do mi estas.

Mi venis, mi vidis, mi ventis.

Li lernas diligente Kay baldai li scios.

Mi parolas facile Kay rapide.

Mi multe dezirus esti granda Kay

forta, sed precepe la forte mantas al mi

mi

21

Ili venu Kaj ili rigardu! Li atendu,
 ĉar mi ne estas ĝun libera. Mia amiko
 venis kun sia frato Kaj mi estis tre
 ĝoja. La patrino de mia amiko kaj
 sia filino venos morgaŭ matene, kaj
 ili restos ĉe mi ĝis la vespero.
 Se vi estas rick, ~~mal~~ malŝerica.

22

VI. Participios y voz pasiva

El participio activo termina en anta cuando es presente, y en inta, si es pasado prop.: amanta, amanti o amando (ahor.), aminta, habiendo amado.

El pasivo acaba en ata, si se refiere al presente, y en ita, si se refiere al pasado: amata (amado actual o mente), amita (amado en otro tiempo)

Los participios se sustantivan cambiando la terminación a pu o:

amand (un amante), creant (el creador), arestat (un preso), delegat (un delegado)

Hay, además, un participio de futuro (como los castellanos hacer, deber, venir, pagar) que termina en onta si es activo, y en ota si es pasivo.

P. y: la pagonta Kaso, li cap

^{estonta supatio, el fulgor} ²³
^{mejor}
 que ha de pagar; suldo
pagote, la deuda que ha de
 pagarse; mona recevota,
 dehesa que ha de recibir.
 Cambiando la a por o se ob-
 tienen sustantivos, p. ej.
la Savonta, el que ha de salvar,
el menta; la jugota, el que
 ha de ser jugado. El no.

En participios otros semejantes al gerundio castellano, p. ej.
 amante amor (amando la velada) etc.

La on pasiva se forman en
 el verbo esti, ser, y el parti-
 cipio pasivo, lo mismo que
 en castellano, pero distinguién-
 do el participio presente del
pretérito. P. ej.

mi estas amata. Yo soy amada.
 li estas amata. El es amada.
Elle estas amata. Somos amados.

mi estis amata. yo era amada.
 ni estis amata. eramos amada.
 ili estis amata. ellos eran amada.

(1) Cuando van como independientes se consideran como
 frases adverbiales: "Viendo un perro, sentó terror:
 "vidante hundon, mi sentas teruron"

24.

mi estos amata. yo seré amado
 ni estos amataf. seremos amados.

mi estus amata. yo sería amado
 ni estus amataf. seríamos amados.

estu amata se' amado
 ni estu amataf. seamos amados.

mi estas amata. yo habría sido amado
 ni estas amataf. nos habríamos sido amados.

mi estos amata. yo habría sido amado

mi estus amata. yo habría sido amado

Cada los verbos se conjugan en paus
 va por este modelo.

La preposición por que indica el
 agente se traduce de: amata
 de ciudad, amado por todos,
 farita de mi, hecho por mi.

25

Ejercicio. Tiu domo estas
Konstruata de mia
amiko N...; ĝia konstruo
estas finita nur post dek-sek-
monatoj.

La Granda Palaco en Parizo
estas konstruita en la jaro mil
okcent naŭdek-naŭa. Kaj estas
apenaŭ finita en la jaro mil
naŭcenta, kiam malfermiĝis
la Universala Ekspozicio.
Multaj aliaj palacoj estas tiam
konstruitaj, sed ili estas
malkonstruitaj post la fermo de
la Ekspozicio, kaj ne akri-
tas plu.

29

VII. Acusativo

La única dificultad que presenta el Esperanto a los que hablan idiomas neolatinos es que tiene una terminación especial para el acusativo y completa, así, directo de los verbos transitivos. Cuando decimos yo amo a mi hijo, compro libros, veo el campo, como carne, etc. los nombres subrayados son acusativos, porque en ellos recae la acción, y en este caso se agrega en Esperanto un o a los sustantivos, y adjetivos y pronombres.

Por ej.: la patro amas sian filon,
(el padre ama a su hijo). Invi-
tando la ocasión se diría:
la filo amas sian patron.

Otros ejemplos: la homo trankis la
vinon (Kaf manĝis la panon) (el
hombre bebió el vino y comió el pan)
Vi amas min (usted me ama)
Mi amas vin (yo os amo)
Mi amas ilin (yo los amo)

La Anglos trinkas ofte teon
 (Los ingleses beben a menudo te)
 Mi paenos teon, Kion vi donos
 al mi (tómame lo que usted
 me da)

Mi amas tiujon, Kiuj estas for-
toj (amo a los que son fuertes)

También se pone en acusativo el
 nombre cuando expresa dirección,
 movimiento hacia determinado
 lugar, que el castellano expresa
 con la preposición a, p. ej.

Mi iras Parizon (voy a París)
 ¿Kien vi iras? (¿a dónde vas?)

La Birdo flugas en la Ĉambro
 (el pájaro vuela al cuarto)

La Kato saltas sur la Tablo
 (el gato saltó a la mesa)

Mi vopagas en mian London
 (voy de viaje a mi país)

Pero se dice:

Mi estas en Parizo (yo estoy en París)

¿Kie vi estas? (¿Dónde está Ud.?)

28

La birdo flugas en la ĉambro
 (El papero en la dentro del uarto)
 La birdo saltas sur la tablo (El
 gato da saltos en la mesa, es decir,
 ya estaba allí).
 Mi vojaĝas en mia lando (Viage
 por mi país)
 Porque en estos casos no hay un
 sentimiento hacia un lugar.

Exercicio

La hirundoj flugis trans
 la riveron, ĉar trans la rivero
 estas aliaj hirundoj.

Mi veturas hejmen. Mi estas
 hejme.

Li jektis la pilkon sur la nigra
 tabulon.

Multaj vortoj estas skribitaj
 sur la nigra tabulo.

También se ponen un acento en los complementos que
 indican la fecha, duración de la acción, precio, medida.
 "dudokan de aprilo (12 de abril) - li restas du tagojn (se quedó
 dos días) - lio kostis tri frankojn (esto costó tres francos).

VIII. Interrogación.

Las palabras más usadas para preguntar son: Kiu, quién; Kio, qué; Kie, dónde; Kien, a dónde; Kiam, cuándo; Kial, por qué; Kia, cuál; Kiel, cómo; Kies, de quién; Kiom, cuánto.

Cuando no va ninguno de estas palabras se comienza la pregunta con cu, equivalente al francés est-ce que. (1)

P. ej. cu vi venas? ¿Viene usted?
cu vi estas sana? ¿Está u. bueno?

Notese que en la pregunta se pone el ^{pronombre} cu antes del verbo, no después como en castellano, P. ej.:

¿Kiel vi fartas? ¿Cómo está u.?

Ejercicios

¿Kie estas omia ĉapelo? -
Kiu filosofas tieni?

(1) Tambien se emplea en lugar de cu si cuando envuelve un pregunta indirecta, p. ej. no se si arene me pregunta si eres feliz

30.

Ĉu vi foriras morgaŭ?

- Jes, sinjoro.

Ĉu vi estas tie ĉi? Ne, sinjoro.
Ĉu vi faras bone? Ne, mia
parto estas malbona.

Kial vi mensogas?

Kiu venis hieraŭ? - Kian
libron vi deziras?

Kiom kostas ĉiu mantelo?

Kies estas ĉiu robo?

Kion Kreis Dio en la komenco
de la mondo? - Kio estas
sub miaj fenestroj? - Ĝi estas
la muzikistoj de la dudet-unua
regimento Kondukataj de la
muzikestro.

Kie loĝas la genia aŭtoro de
la lingvo Esperanto?

31

Ejercicios (v. Premier Ma.) muel de S. J. E.

Nota. Con el auxilio del vocabulario que
era al fin y de las reglas estudiadas
se pueden traducir sin tropiezo los si-
guientes ejercicios.

1. Mi amas mian edzinon Kaj
miagon infanojn. Mi sekvas
la vojon, Kion vi montris al mi.
Ni preferas tion, Kion vi posedas.
Li faris grandan laboron Kaj
gajos multan monon.

Bonan tagon (se sobreentiende
mi deziras al vi). Bonan nokton,
sinjoro (mi deziras al vi). Adiaŭ,
agrablan vojaĝon! Mi salutas
vin. Akceptu, sinjoro, mian koran
saluton. Mi kore premas viajn
manojn. Mi esperas baldaŭ ce-
vidi vin; ĝis revido!

Azenu estas malpli forta ol ĉevalo.
Li estas la malplej kuraĝo el ĉiuj.
Virino estas ordinare malpli forta
ol viro.

32

2. Sep Kaj ok faras dek-Kvin.
 Dudedk-tri kaj sepdek-Kvin faras
 naŭdek-ok. Double (dos vicoj)
 ses estas dek-du. Tri estas la
 duono de ses. La tri kvaronoj de
 unu horo estas kvardek-Kvin minutoj
 — Unu tago estas la sepono (o sepo-
 na parto) de unu ~~sempre~~ semajno.
 — Mi aĉetis dek-duon da Kuleroj Kaj
 centon da (1) forkoj. Ĉiarto estas
 la tria monato de jaro. La dek-
 naŭa jarcento (siglo) estas la jarcento
 de la Scienco, de la sociala progre-
 sado, de la plibonigo de la sorto de la
 homoj. 1, 2, 3, 4 estas ciferoj; 1405,
 251, 479853, 14200 estas nombroj.
 Legu ilin, nommu ilin kaj skribu ilin
 en la esperanta lingvo.
 Dekjara Knabo estas Knabo Kies aĝo es-
 tas dek jaroj. — Okdekjara viro havas
 blankajn harojn.

(1) De se traduce da depuis de une quantité.

La vojaĝaj biletoj por infanoj
separaj Kostas nur duonan
prezon.

3. Lingvo internacia. Lingvo helpa
internacia estas absolute necesa.
La tuta tero estas nun kiel granda
turo Babel. La rilatoj inter la ho-
moj de la diversaj nacioj ne estas
facilaj. Rimedo por kompreno
reciproka estas necesa. La lingvo
esperanto perfekte taŭgas por tiu
celo; ĉar ĉi ĉi markas, kiel tiu lingvo
estas simpla kaj facilan ĉiamen mult-
taj personoj ekzistas, kiuj kredas, ke
tio ne estas vera. Neniu estas
pli blinda, ol tiu kin ne volas vidi;
neniu estas pli surda ol tiu kin ne
volas aŭdi. Ili regardu kaj (ili)
atentu, ili aŭskultu kaj (ili) legu kaj
ili konstato, ke ni estas pravaj,
kiom ni pretendas, ke nenia lingvo
natura estas pli facila kaj sekula ol
esperanto.

34

4. Esperanto Kaj Latine

Multaj personoj, kiuj ne zorgas
 esploris la demandon pri lingvo
 internacia, kredas ke la plej bona
 lingvo internacia estas la lingvo latina.
 Ili fiboneceras, ĉar tiu lingvo ne povas
 taŭgi por niaj modernaj bezonoj.
 Antaŭ ĉio, ni devas rimarki, ke la
 lingvo latina estas tre malfacila. Ĝia
 gramatiko estas malregula; malsimpla
 kaj plena de esceptoj. La formoj gra-
 matikaj estas malnovaj, antikvaj kaj
 tre malsamaj de la formoj de niaj
 nunaj lingvoj. Ni scias ja⁽¹⁾, ke niaj
 filoj, post multaj jaroj da lernado en
 liceoj, tamen ne scias la latinan lin-
 gvon. Ili estas malkapablaj paroladi aŭ
 skribadi per tiu lingvo. Plie (además)
 eĉ se la lingvo latina estus tre facile
 kaj simpla, ĝi tamen ne taŭgis nun
 por uzado generala; ĉar multaj objektoj,
 ideoj, esprimoj, pensoj ekzistas nun
 kiuj ne ekzistis en la tempo Roma.

(1) En efektu (L) servu

Por uzi nun la lingvon latinan ni do devas ĝin refari kaj konstrui multajn vortojn novajn por esprimi la modernajn ideojn.

5. Esperanto Kaj Latino (sektro)

Ĉiu konstruado de novaj formoj plenigus la lingvon latinan je vortoj strangan kaj tre-egaj⁽¹⁾ malbeligis ĝin. Oni lernigus tiel al la infanoj lingvon, kie tre diferencus je la klasika latina lingvo kaj la studadoj malaltigis. Oni ne devas tiri idiomon naturan kaj malbonigi ĝin. Ni ne povas toleri tion. Ĉar la lingvo latina ne povas utili por mia celo, ni serĉu alian lingvon. En la proksima ekzercu ni mostros; ke la lingvoj naciaj ankaj⁽²⁾ ne povas ludi tiun rolon.

6. Esperanto Kaj lingvoj naturaj.

- (1) tre, mucho; eg, augmentativa: muchisimo (adverbio)
 (2) ankaj ne, tanaka ne, kampoco

36

Oni ofte diras, ke lingvo ne-natura
tute ne povas progresi, kaj ke ne-
niam la homoj akceptos ĝian uzadon.

Tial kelkaj personoj proponas, ke
oni internaciigu iun lingvon, ekzem-
ple la francan aŭ anglan aŭ hispa-
nan. Ili diras, ke jam multaj
homoj parolas tiujn lingvojn, kaj
ke oni estas certa pri iliaj ecoj.

Oni do ne devas fabrikii novan idio-
mon, kiam oni povas ĉerpi el la
natura kaj tie preni iun bonan
kaj belan lingvon. Sed tiuj, kiuj
tiel paroladas, tute forgesas du
gravajn punktojn: unue la po-
polo, kies lingvon oni akceptus
kiel internacian, farigus potencea
kaj baldaŭ estus la mastro de la
mondo; la aliaj popoloj ne akcep-
tos do humiliĝi antaŭ unu sola,
kaj doni al unu sola popolo tian
forton. Due (ensekunda loko),
ĉiuj lingvoj naturaj estas malfac-

cilas Kaj Esperanti estas dekoble
 pli facila ol iu ajn lingvo nacia.
 Se oni elektus lingvon naturan,
 tunc, kiu povus lerni tiun ling-
 von, estus malmultaj. Kontraŭe se
 oni elektas Esperanton, ĉiu povus
 facile sen profesoro, post kelkaj
 monatoj, scii la lingvon helpan.
 Anstataŭ miloj da personoj, ni
 vidas milionojn, kiu lernas kaj
 uzas la lingvon.

7. Historio de Esperanti.

La kreinto de la lingvo Esperanti
 estas Doktoro Zamenhof, kiu ~~estis~~
 estis Kuracisto en Varsovio. Li na-
 kigis en ~~AB~~ Bjalostoko, malgranda
 urbo rusa, kies urbanoj parolis
 multajn malsamajn lingvojn.
 Pro tio la loĝantoj de Bjalostoko ne
 komprenis sin reciproke kaj tio
 kaŭzis multajn embarasojn.
 La juna Zamenhof estis frapita

38

de tiu malfeliĉo Kaj multe pensis pri la plej bona maniero por malaperigi ĝin. Li do alvenis al la konkludo ke liaj samurbanoj estas malamikoj inter si nur tial, ke ili ne komprenas sin reciproke. La lingvo Esperanto estas do kreita de Zamenhof por hom-ameco.

Dum longaj jaroj Zamenhof laboris pri la farado de lingvo arte-farita, post kiam li konvinkigis, ke nek lingvo mortinta kiel la latina, nek lingvo vivanta kiel la franca povas taŭgi por generala uzado.

Tam en la jaro mil okcent-sepdek-oka⁽¹⁾ la lingvo internacia estis teorie farita, sed saĝe Zamenhof ne volis ĝin publikigi antaŭ praktika provo.

Li do tute sola, dum ok jaroj, provis praktike sian lingvon kaj plibonigis ĝin. Oni povos legi en la libro "Esperantaj prozaĵoj"

(1) Para designar los ~~ordinales~~ re emplea el ordinal, J^o no el cardinal como en castellano

Abdonita de la firmo Hachette
 belan letiron de Doktoro Zamen-
 hof, kie li rakontas, kiel li konstru-
 truis sian lingvon.

Prine, en la jaro mil okcent-
 okdek-sepa, li publikigis la
 unuajn lernolibrojn esperantajn

8 - Historio de Esperanto. (Sekvo)

En la tempo, kiam aperis
 la lingvo Esperanto, la lingvo
 « Volapük » bonegis. La bezono
 de lingvo helpa estis tiel granda,
 ke kelkaj homoj lernis volapük-
 kon, malgraŭ ke tiu lingvo
 estis malfacila, neparolebla, mal-
 facila. Sed tiu ridiga lingvo,
 vera paradiso de lingvo, ne pro-
 vis longe daŭri. Ĝiaj partia-
 noj, eĉ plej fervoraj, konstatis
 baldaŭ, ke tiu ombro de lingvo
 bezonis plibonigojn, kaj malpaco
 okazis inter ili, ĉar ili ne povis

40

unuiĝi pri la ŝanĝoj fareblaj
aŭ farindaj en la lingvo.

Eiel volapük mortis, sed ĝia
malsukceso tre malutilis pro
la ideo mem de lingvo artefarita.

Multaj (homoj) kredis ke tiu
malprospero estas nedisputebla
pruvo, ke la farado de lingvo es-
tas neebla kaj utopia. Esperanto
eniris de malfacilan vojon ple-
nan de antaŭ-juĝoj, kaj doktoro
Zamenhof devis longe batali por
venki la kontraŭ-starantojn.

Malriĉa, senpova li elspezis
sian tutan havon por la sukceso
de sia ideo, kaj nur post longaj
jaroj de batalado, post minigo,
kiam li komencis malseperi, li
sukcesu neatendate alvenis.

9 - Historio de Esperanto (Hino)

La unuaj Esperantistoj estis

41

precipe Rusoj, Svedoj Kaj
 Kelkaj Germanoj. Sed, Kiel
 oni scias, la fonda de Societoj estas
 malfacila en Rusio. Kaj la pro-
 pagando de novaj ideoj estas
 tre malhelpata en tiu lando.
 En mil okcent. okdek. naŭ ape-
 ris la unua jurnalo redaktita
 Esperante. Ĝi estis presata en
 Germanio, sed preskaj ĉiuj
 abonintoj estis Rusoj. Tiu gazeto
 daŭris dum ses jaroj, ĝis mil
 okcent. naŭdek. kvin. Ĝiam
 ĉar la eminenta verkisto Tolstoj
 verkis artikolojn en tiu gazeto,
 la registaro de Rusio malfra-
 gnis ĝian eniron en Rusio.
 La gazeto mortis kaj la propa-
 gando haltis. Nova jurnalo no-
 mita "Lingvo Internacia" aperis
 en Svedio el presejo de Upsala.
 Ĝi subtenis la malfacilan pro-
 gresadon de la lingvo. En la jaro

42

mil okcent naŭdek-otla font
 digis la Societá franca por pu-
 pagando de Esperanto (S. f. p. E.);
 sed post du jaroj de ekzisto ĝi
 nur kalkulis tricent anojn, kies
 apenai duono loĝis en Francio.

Eiam ~~ĉi~~ kelkaj francaj
 universitatoj kaj scienculoj
 prenis la aferon en manojn;
 helpataj de la potenco franca
 Turing-Club, ili energie propa-
 gandis la lingvon en tuta Fran-
 cio kaj baldaŭ multaj grupoj
 esperantistaj fondiĝis en ĉiuj
 grandaj urboj de Francio.

Nun oni kalkulas jam kvindek
 mil Esperantistojn en Francio.
 Ĉi tiu movado franca atingis
 aliajn landojn. La melhora
 amikoj rusaj, svedaj, germanaj,
 bulgaraj, aŭstraj kaj hungaraj
 vekigis, kaj granda pluo naskigis
 unuj en Anglio, kie nun ekzist-

43

Ĥas pli ol ducent Societof
 propagandas kaj poste en ĉiuj
 aliaj landoj.
 La progresoj de Esperanto tra la
 mondo estas tiel grandaj, gravaj,
 rapidaj, ke neniu povas nun
 dubi pri la certa triumfo fina.
 La Kongresoj de Esperantistoj,
 - kie estas pli ol mil diversi-na-
 ciaj kongresanoj, pruvis la taŭ-
 gecon de la lingvo por ĝia celo.

10. Fina parolado.

La leganto, kiu zorgis studi tiun
 libron, estas certe konvinkita
 pri la rimarkindaj ecoj de Es-
 peranto. La ĉefaj ecoj estas:
 la gramatika simpleco, la granda
 reguleco, la bela soneco kaj
 la perfekta internacieco de la
 vortaro.

La gramatiko konsistas el kel,
 kaj reguloj sen esceptoj rapide

44

lerneblas kaj facile uzblas.
 La vortaro enhavas multajn
 vortojn internaciajn konatajn
 de ĉiuj popoloj europaj. De oni
 malfermas vortaron esperantan-
 anglan, esperantan-germanan,
 K. T. P. (Kaj tiel plu = etc), oni,
 kun granda miro, konstatas, ke
 preskaŭ ĉiuj fundamentaj vor-
 toj apartenas al la angl, germana
 aŭ hispana lingvoj.

Ĉiu internacieco kaj tiu simpleco
 estas la kaŭzoj de la sukceso
 kaj mirinda disvastiĝo de nia lingvo.
 Plie la parolebleco estas ne nur
 facila por ĉiuj popoloj, sed ankoraŭ
 multaj eksperimentoj pruvas ke
 divers-landanoj lernintaj la
 lingvon sen instruisto, en libroj,
 tamen ĝin parolas sammaniere.
 Tiu miraklo devenas de tio, ke
 la ortografio estas absolute fo-
 netika, kaj ke ĉiuj sonoj de la

45

lingvo estas facile el-parole-
blas por ĉiuj popoloj, ĉar la
aŭtoro de la lingvo evitis la so-
nojn malfacilajn. Kiel la fran-
ca sono u.

Kara leginto, Kiu havis la pa-
ciencon legi tiun tutan broŝu-
ron, mi estas certa ke vi estas
konvinkita. Vi konas nun la
unuan principon de mia Bel-
lingvo kaj vi, sen granda pens-
povo, fariĝi tre lerta esperan-
tisto. Vi scias jam multon,
sed tamen vi ne scias ĉion,
kaj mi tre konvinkite al vi aĉeti
lernolibron gramatikon kaj
vortaron por perfektigi.
En ĉiuj grandaj urboj oni faras
kursojn sen-pagajn.
Jau, aŭskultu ilin! La laboro
estas malgranda kaj la rezul-
tato tre granda.

46.

Propagandu, distkonigu nian
 lingvon! Instruu pri ĝi viajn
 infanojn! Postulu ĝian scion
 de viaj oficiistoj! Uzu ĝin en
 viaj leteroj! Helpu al la dis-
 vastigo de la bela kaj utila inter-
 nacia Kompenilo Esperanto!

Meses: Januaro, Februaro,
 Marto, Aprilo, Majo,
 Junio, Julio, Aŭgusto,
 Septembro, Oktobro,
 Novembro, Decembro.

Dias de la semano: lundo,
 mardo, merkredo, ĵaŭdo,
 vendredo, sabato, dimanĉo.

97

Vocabulario Esperanto - Castellano
~~de los vocablos contenidos en el~~
Castellano - Contiene solamente los
 palabras fundamentales. El leer
 to puede formar los derivados,
 aplicando las reglas aprendidas.

abelo - abeja	Anglo - inglés
aboni - abonar ^{iniciar}	Animo - alma
aboluta - absoluto	Antaŭ - también
aĉeti - comprar	Antaŭaŭ - ^{aprovechar} ^{topar} ^{en} lugar de
Adiaŭ - Adios	antaŭ - antes, delante
Afero ^{aero} - ^{aire} negocio, asunto	antikva - antiguo
Age ^{age} - ^{edad}	aparteni - pertenecer
* Agrabla - agradable	Apenaŭ - apenas
Akcepti - aceptar, acoger	aperi - aparecer
Akvo - agua	⁽¹⁾ arbo - ^{arbo} colección, conjunto
Al - a, hacia	arbo - árbol
Alia - otro	⁽²⁾ Arto - arte
Alta - alto ^{alimento} - ^{fosforo} ^{cerilla}	artefarita - artificial
Ami - amor	Artikolo - artículo
Amiko - amigo	⁽³⁾ Atendi - aguardar, esperar
Ano - habitante de, miembro de	⁽¹⁾ Apud - junto a
* Ayn - cualquier	⁽²⁾ Arĝento - plata
	⁽³⁾ Asekuri - asegurar (ca- sas, tiendas, etc)

48

Atenti - atender, estar atento
 Atingi - alcanzar, lograr
 aii - o

Aïdi - oír

(1) Aïskulti - escuchar

Aïstro - austriaco

Aïtoro - autor

Avo - abuelo

Azeno - airo

Babelo - Babel

Babili - charlar

Baldau - ^{Baldai - barrer.} pronto

Bari - ^{Batajar, obs.} ~~barras~~ ^{divi}

(2) Batali - luchar, pelear

^{Batko - papel de avej.} Bela - bello, hermoso

Berto - animal

Bezoni - necesitar

Bileto - billete

Byelostoko - Biełostok

^{Birido - blanquear} Blanka - blanco

Blinda - ciego

Bona - bueno

Bone - bien (adv.)

Bordo - borde

(1) Aügusto - agosto

(2) Barilo - seto, cerca

Barelo - barril

Bovo - buey

Bovuro - folleto

Bari - hacer ruido

Bulgaro - búlgaro

Buño - boca

Buton - ^{Butiko - tienda,} botón

Celi - apuntar, proponerse

Cent - ciento ^{un fin}

Certa - cierto, seguro

Ci - ^{ti} (con unum sensu)

Cifero - cifra

Cigaro - cigarro

Çambro - sala, cuarto

Çar - pues, puesto que

Çarma - encantador

Çe - ^{en} en casa de

Çefa - principal

Çerpi - ^{Çemizo - camisa} sacar, tomar parte

Çevalo - caballo ^{de un líquido}

Çiam - siempre

Çifono - trapo, harapo

Çapelo - sombrero

çolo - pulgada

Ĉio - todo	Domo - casa.
Ĉion - todo (acusativo)	Doni - dar.
Ĉiu - cada, cada uno	Dormi - dormir.
Ĉiuj - todos	Du - dos.
Ĉu - (partícula para preguntas)	Dubi - dudar.
Da - de (después de palabras que expresan cantidad)	Dum - mientras, ^{durante} ^{existen} ^{lo que}
Dairi - durar	Ebla - posible.
De - de.	Eco - cualidad.
DeK - diez.	Eĉ - aún, hasta
Demandi - preguntar.	Edzo - esposo
Devi - deber.	Eksperimenti - experimentar
Deziri - desear.	Ekspozicio - exposición
Dio - Dios	Ekszemplo - ejemplo
Diferenci - diferenciar	Ekszerci - ejercer, ejercitar
Diligentā - diligente	Ekszisti - existir.
Diri - decir	El - de, fuera de, entre
Disputi - disputar	Eldoni - editar.
Diversa - diverso	Elekti - elegir, escoger
Do - pues, por consiguiente	Elparoli - pronunciar.
Doktoro - doctor	Elspezi - gastar
Doloro - dolor	Embarasi - embarazar
	Eminentā - eminente
	En - en, dentro de

50

Energio - energía	Fiksi - fijar
Ero - porción	Filo - hilo
Erari - errar, equivocarse	Fini - acabar, finalizar
Escepti - exceptuar	Fingro - dedo
Esperi - esperar	Firno - casa comercial
Esplori - explorar	Fiziko - Física
Esprimi - expresar	Flori - florecer
Esti - ser, estar, existir	Flui - correr, fluir, <small>manar</small>
Estimi - estimar	Flugi - volar
Estro - jefe	Fondi - fundar
Evropo - Europa	Fonetika - fonética
Eviti - evitar	For - leyes de
Fabrikó - fábrica	Forgesi - olvidar
Facila - fácil	Forko - tenedor
Falsi - falsificar	Forno - forma
Fari - hacer	Forta - fuerte
Farti - estar bien o mal	Fraago - fresca
Felica - <small>de salud</small> feliz	Francu - francés
Fenestro - ventana	Frandi - golosinas, <small>busca</small> <small>manjares delicados</small>
Fero - hierro	
Fermi - cenar	Frapi - golpear, pegar
Fervori - fervor	Frato - hermanos
Fidi - fiarse de, con, fiarse	Frailo - soltero
	Frailino - soltera

Gajni - ganar.
 Gazeto - gaceta.
 Genio - genio.
 Genuo - rodilla.
 Germano - alemán.
 Glacio - hielo.
 Glavo - espada.
 Gramatika - gramática.
 Granda - grande.
 Grava - importante.
 Grupo - grupo.
 Ĝenerala - general.
 Ĝi - él o ella (hablando de cosas).
 Ĝin - lo o la (acusativo de ĝi).
 Ĝis - hasta (indicando término).
 Ĝoĝi - alegrarse, gozar.
 Haki - cortar con hacha.
 Halti - pararse, detenerse.
 Haro - pelo, cabello.
 Havi - tener, haber.
 Hejmo - hogar, casa de uno.
 Helpi - ayudar, socorrer.
 Hierai - ayer.

57

Ĥirundo - golondrina.
 Ĥispano - español.
 Historio - historia.
 Ĥomo - hombre.
 Ĥoro - hora.
 Ĥumila - humilde.
 Ĥungaro - húngaro.
 -Ĥdo - descendiente de (sufijo).
 Ideo - idea.
 Idiomo - idioma.
 -Ĝi - hacer, convertir (sufijo).
 -Ĝi - hacerse, volverse (sufijo).
 -Ĥo - instrumento.
 Ĥi - ellos, ellas.
 Ĥin - los, las (acus. de ili).
 -Ĥno - hembra (sufijo).
 Ĥnda - digno de ("").
 Infano - niño, infante.
 -Ĥngo - estuche, vaina.
 Instrui - instruir.
 Inter - entre.
 Internacia - internacional.
 Tri - ir.

52

In - alguno, alguien	Kial - por qué
Ia - en efecto	Kiam - cuando
Iam - ya	Kie - dónde
Iaro - año	Kiel - cómo
Je - de, a <small>(preposición de sentido in- determinado)</small>	Kies - de quién, cuyo
Jes - sí	Kio - qué, qué cosa
Jugi - juzgar	Kion que <small>(acusat. de Kio)</small>
Juna - porvenir	Kiom - cuánto
Jeto - lanzar	Kiraso - coraza
Jurnalo - periódico diario	Kis - quién, el cual
Kaj - y	Kim - a quien <small>(acusat. de Kim)</small>
Kalkuli - calcular	Klasika - clásico
Kanti - cantar	Koleri - encolerizarse
Kapo - cabeza	Kombi - peinar
Kapabla - capaz	Komenci - comenzar
Kara - querido	Komerci - comerciar
Karto - tarjeta	Kompreni - comprender
Kato - gato	Koni - conocer
Katzi - causar	Kondukti - conducir
Ke - que <small>(conjunción)</small>	Konkludi - concluir
Kelka - alguno	Konsili - aconsejar
Kia - cuál	Konsisti el - consistir en
	Konstati - constatar, ~~probar~~ comprobar

Konstrui - construir.
 Kontraŭ - contra.
 Konvinki - convencer.
 Koro - corazón.
 Kosti - costar.
 Kotleto - chuleta.
 Krei - crear.
 Kredi - creer.
 Krii - quitar.
 Kiri -ocer, asar.
 Kulero - cuchara.
 Kulpa - culpable.
 Kun - con.
 Kuri - correr.
 Kuraci - asistir, cuidar.
 Kuraĝa - valiente.
 Kurso - curso.
 Kuseno - cojín.
 Kuzo - primo.
 Kvalito - calidad.
 Kvar - cuatro.
 Kvin - cinco.
 La, l' - el, la, los, las (ar-
 tículos)

Labori - trabajar.
 Lando - país.
 Lasi - dejar.
 Latina - latino.
 Laŭdi - alabar.
 Lavi - lavar.
 Legi - leer.
 Leono - león.
 Lerni - aprender, ^{Lernigi - enseñar.}
 Lerta - hábil, diestro.
 Letero - carta.
 Li - él (acus. lin).
 Libera - libre.
 Lingvo - lengua.
 Lipo - labio.
 Loĝi - habitar, vivir en.
 Longa - largo.
 Ludi - jugar.
 Lumi - lucir, brillar.
 Maŝtro - maestro (en un
 arte).
 Malgraŭ - a pesar de.
 Mano - mano.
 Manĝi - comer.

54

Maniero - manees	Monto - monte.
Manki - faltae	Montri - mostrar.
Mantelo - Capa, manta	Morgañ - mañana (adv.)
Maro - mar.	Morti - morir.
Marto - Marzo.	Movi - mover.
Mastro - maestro (el que manda)	Multa - Muchos.
Matematika - matemáticas	Muziko - música
Mateno - mañana	Nacio - nación
Meme - mismo, ain	Naski - dar a luz.
Memori - acordarse de	Natura - natural.
Mensogi - mentir	Naiñ - nueve
Mezo - medio	Nazo - nariz
Mi - yo, mi	Ne - no
Min - me, a mi (acus. de mi)	Necesa - necesario
Mil - mil	Nek - ni.
Miliono - millón	Nenia - ninguno, nada
Militi - guerrear.	Neniam - jamás, nunca.
Miraci - amenazar.	Nenin - nadie
Miri - admirarse	Ni - nosotros (acus. nin)
Miraklo - milagro	Nigra - negro
Mono - dinero	Nokto - noche
Monato - mes.	Nomo - nombre
Mondo - mundo	Nombre - número

Nova - nuevo	Palpi - palpar
Nun - ahora	Papers - papel
nuna - actual	Parizo - Paris
Nur - solamente	Parodio - parodia
Objektō - objeto	Paroli - hablar
Odori - olor, despedidos	Parto - parte
Ofico - oficio, empleo	Partio - partido
Ofte - a menudo	Pasi - pasar
OK - ochu	Patro - padre
OKazi - suceder, acaecer	Peri - ^{molestar,} ~~pericar,~~ cansar
OKulo - ojo	Pensi - pensar
Ol - que (en los compar-	Per - ^{con (instrumento)} por, por medio de
Uleo - aceite ^{tivos})	Perfektā - perfecto
Umbrō - sombra	Persono - persona
Oni - se (en pasiva p. 4)	Permeri - permitir
Unklo - tio ^{se dice}	Persiko - melocotón
Ordinara - ordinario	Pia - piadoso
Orelō - oreja	Piedo - pie
Ortografio - Ortografía	Pilko - bola (juguetes)
Osto - hueso	Pipiro - pimienta
Paco - paz	Piro - pera
Pacienco - paciencia	Plata - plano, achatado
Palaw - palacio	Pley - el más... de

56

Plena. lleno	Premi. ^{apretar,} apremiar, apusuar.
Pli - más (comparativo)	Preni. tomar, coger.
Plu - más (de cantidad)	Presi - imprimir.
Pluvo. lluvia	Prestaiñ - casi
Polvo - polvo	Preta - listo, pronto a
Pomo - manzana	Pretendi - pretender
Popolo - pueblo	Preso - preciso
Por - para	Pri - sobre, relativo a
Pordo. puerta	Principo - principio
Porke - cerdo	Pro - por, a causa de
Porti - llevar, portar	Progresi - progresar
Pozedi - poseer	Proksima - próximo
Post - después	Propagando. propagande
Postuli. exigir	Proponi. proponer
Poto. vasija	Prosperi. salir bien, resultar
Potencia - poderoso	Provi - probar, ensayar.
Povi - poder	Prozo - prosa
Praktika - práctico	Pruvi - probar, dar pruebas
Prava. que tiene razón	Publika - público (adjetivo)
(<u>esti prava</u> , tener razón)	Puri - castigar.
Precipe. sobre todo, principal ^{mente}	Punktó - punto
Preferi - preferir	Prisi. empujar, impulsar.
Preĝi - rezar.	Rakonti - contar, referir

54

Rapida, rápido
 Reciproka, reciproca
 Redakti - redactar
 Regi - gobernar
 Reĝo - rey
 Regimento - regimiento
 Regno - reino, Estado
 Regulo - regla
 Relo - reloj
 Resti - quedarse
 Rezultato - resultado
 Riĉa - rico
 Ridi - reír
 Rigardi - mirar
 Rilato - relato
 Rimarki - observar, notar
 Rimedo - medio, recurso
 Ringo - anillo
 Riproĉi - reprochar
 Rivero - corriente, río
 Robo - trajo
 Polo - ~~leste~~ papel
 Romo - Roma. (vol)

Rompi - romper
 Ruino - ruina
 Ruso - ruso
 Saĝa - sensato, ~~aprovechado~~
 Salo - sal
 Salti - saltar
 Saluti - saludar
 Sama - el mismo, se.
 Sana - sano ^{mejante}
 Sankta - santo
 Sari - salvar
 Sci - saber
 Scienco - ciencia
 Se - si (condicional)
 Sed - pero
 Sekvi - seguir
 Semajno - semana
 Sen - sin
 Sentu - sentir, expe.
 Sep - siete ^{rimantas}
 Serĉi - buscar
 Ses - seis
 Si - se, si (acus. sin)

58

Sidi - estar sentado	Suedo - sueco
Simpla - simple	Safo - carneso
Sinpro - señor	Sangi - cambiar
~~Sinpro~~ Sibi - escribi	Si - ella (acus. <u>sin</u>)
Sociala - social	Sipo - buque
Societo - sociedad	Stopi - tapar
Sola - solo	Tablo - mesa
Soni - sonar, tocar	Tabulo - tabla, cuadro ^{tablero}
Horbi - absorber	Tago - día
Sorto - suerte, destino	Tamen - sin embargo
Spiritā - espiritual	Tangi - convenir
Stacio - estación	Telero - plato
Stari - ^{estar,} poner de pie	Tempro - tiempo
Stranga - extraño	Teni - tener
Studi - estudiar	Teorio - teoría
Sub - debajo	Tero - tierra
Sudo - sur	Tia - tal
Subcesi - tener ^{buen} ^{éxito}	Tial - por esta razón
Suno - sol	Tiam - entonces
Supro - sopa	Tie - allá
Super - por encima de	Tie-ti - aquí
Sur - sobre	Tiel - así, de tal manera
Surda - sordo	Tio - eso, aquello (acus. <u>tion</u>)

59

Vio. - ci. - esto
 Vix - ése, aquil (^{acus.} ~~tiun~~)
 Viv. - ci. - este (~~acus.~~)
 Toleri - tolerar.
 Tra - al través
 Trans. - más allá
 Tre - muy.
 Tri - tres
 Trinki - beber
 Trovi - hallar
 Tano - agujero
 Tuko - ropa
 Turo - torre
 Tusi - toser.
 Tusi - tocar.
 Tuta - todo, entero.
 Universala - universal
 Universitato - ^{Univer-} ~~Univer-~~ ^{dad}
 Unu. - uno
 Unna - primero
 Urbo - ciudad.
 Utila - útil
 Utopio - utopía

Uzi - usar.
 Vagi - vagar.
 Vango - mejilla.
 Varsovio - Varsovia.
 Vasta - vasto.
 Vekti - despertar.
 Velo - vela (de maris)
 Veni - venir
 Vendi - vender
 Venĝi - vengar.
 Venki - vencer.
 Vera - verdadero
 Verki - componer.
 Vespere - tarde (la-)
 Vesti - vestir
 Veturi - ir en coche
 Vi - vos, Ud. ^{vosotros} (~~acus~~ ~~tiun~~)
 Viando - carne
 Vidi - ver.
 Vin - acusat. de vi
 Vinagro - vinagre
 Viro - ~~bracho~~, macho
 Viŝi - enjugar.

60

Vidro - vidrio.

Vivi - vivir.

Viziti - visitar.

Vojo' - vía, camino.

Vojagi - viajar.

Voli - querer.

Vorto - palabra.

Zorgi - cuidarse de.

Obras que se recomiendan a los principiantes:

Fundamento de Esperanto, por el Dr. Zamenhof (Librería Hachette, París) fr. 3⁷⁵

Fundamenta Krestomatis (id) " B⁵⁰

Vocabulario Esperanto-Español y Español-Esperanto, por V. Inglada Oas, a. L. Villanueva (Librería Espasa, Barcelona) psts. 6

Manual y Ejercicios de Lengua internacional Esperanto (id) " 3

- Vocabulario Esperanto-Español y Español-Esperanto, por J. Pujolá y Vallés. (J. Grand & C. Barcelona (344, Diputación))

Terminaciones.

- a - adjetivos: alta, grande, etc.
- ante - participio activo presente, o gerundi (amante, amante o amando)
- as - presente de todos los verbos.
- ata - participio pasivo presente: amata (amado ahora)
- e - adverbios: rapide (rapidamente)
- i - infinitivos: ami, lerni.
- inta - participio activo pasado: aminta (habiendo amado)
- ita - participio pasivo pasado: amita (amado en otro tiempo)
- j - signo de plural: bonaj patroj.
- n - terminación del acusativo.

62

o - terminación de *tō* de los sustantivos.

onta - participio activo futuro: amonta, ~~que~~ que ha de amar.

otā - part. pasivo futuro: amotā, que ha de ser amado

os - futuro de todos los verbos

u - imperativo " " "

us - condicional " " "

Sufijos

ad - duración, acción: parolado, paroladi

aj - objeto, producto: sukerajo, frandajo

an - habitante, partidario: parizano

ar - colección: vorlāro

ac - despreciar: cevalāro, famelojo, domāro, caulche.

63

ebl - posibilidad: legebla, legible
Kredella

ec - cualidad abstracta: boneco,
bondad; vireco, virilidad.

eg - aumentativo: grandeza, ^{enrikuza}
grandazo -, videgi, pluvegi.

ej - lugar destinado a: lernejo,
lavajo, Kuirejo

em - inclinación: babilema,
charlado, parlero, mensogema
Kredema

er - partícula: fajrero, chispa.
sablero, panero

estr - jefe: policestro, musicestro, urbestro

et - disminución: arbeto, rideti
(sonreir, de ridi, reir), pluvete.

id - descendencia: cevalido

ig - hacer: beligi, embellecer.

iq - hacerse: beligi, volverse bello

64

il - instrumento: pasilo, fusil (de pasí, disparar), trancilo, glitlo, returilo, glitvelurilo

ino - femeninos: bovino, filino

ind - digno de: Kredinda, digno de ferinda, oidinda

ing - contenido parcial: cigaringo
piecingo, glabinggo

ist - oficio: Kuracisto, musicisto

uy - contenido total: cigaruyo,
promuyo, Angluyo

ul - carácter: junulo (un joven)
vagulo, malsanulo (un enfermo), riculo

10 (Hispania)

Prefixos

bo - parentesco por matrimonio: boopato

dis - diseminación: disdoni, distribuir

ek - comienzo, acción breve: ekKrii, guitar

ge - reunión de sexos: geboopato (los suegros)

mal - lo contrario: malfermi, abrir

re - volver a: refari, rehacer

ser

infaneco - infanaĵo